

Domonkosi Ágnes

A megszólítás gyakorlatai. Tegezés, magázás, szólítás a társas viszonyok alakításában (Cs. Jónás Erzsébet)

SZÉPIRODALMI FIGYELŐ ALAPÍTVÁNY. BUDAPEST. 2024. 420 OLDAL

Szólíts meg, megmondom, ki vagy

„...a harang is csak addig harang, amíg nem veszíti el a nyelvét” – mondta költői metaforával a magyar nyelv értékeit magasba emelő író, Jókai Anna (Jókai 1997: 126). A tegezés, magázás, azaz a megszólítás e harang első csendülése, a verbális kommunikáció során a beszélők első benyomását meghatározó verbális eleme. Domonkosi Ágnes, az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem főiskolai tanára és a Nyelvtudományi Kutatóközpont tudományos főmunkatársa, évtizedek óta foglalkozik ezzel a témakörrel. Jelen nagymonográfiája kognitív pragmatikai keretben tüzetes korrajzát adja a 21. századi magyar nyelvi állapot megszólítási formációinak. A nyelvi udvariasság a nyelvmenedzselés és a nyelvi tanácsadás fontos területéről van szó, amelyhez Domonkosi Ágnes monográfiája átfogó, elméleti és gyakorlati háttérrel kínál.

A megszólítási gyakorlatok tudományos célú értelmezése – mint a szerző vallja – jelen munkával együtt maga is udvariassági metadiskurzust hoz létre. Kapcsolatot teremt a befogadóval, jelöli a befogadónak a szöveghez való viszonyulását, jelentéstulajdonítását, reflektál a változások dinamikájára, körülményeire. „A jelen kötetben megvalósuló többirányú megközelítésmód azért eredményes, mert a megfigyelt szokások, gyakorlatok, viszonylati dinamikák, társas jelölő értékek és a rájuk vonatkozó reflexiók összetettségének és viszonyának magyarázata egy olyan komplex értelmezésben valósulhat meg, amelyben összekapcsolódnak, kereszteződnek és újraértelmeződnek a nyelvet használó és a nyelvet megfigyelő, elemző, értékelő, illetve a hétköznapi és tudományos nézőpontok is” (375–376). A beszédpartnerre utaló elemek változatainak vizsgálata során azok a megszólítási formák kaptak kitüntetett szerepet, amelyek strukturálják a megszólítási rendszert, vagyis elsősorban a tegezés és a nemtegezés változatai mint a személyhasználatban kötött formák, a névmási megszólítások, illetve az ezekhez gyakran tipikusan kapcsolódó nominális elemek. A beszédpartnerre való utalás módja a beszélgetőtársak társadalmi paraméterein kívül függ a kommunikációs helyzettől, a nyelvi érintkezés módjától, szóbeli vagy írásos jellegétől is.

Domonkosi Ágnes négyszáz oldalt meghaladó, harmincoldalnyi felhasznált szakirodalommal, kérdőíves mellékletekkel, internetes források jegyzékével ellátott monográfiája két nagy részre osztható. Ezt megelőzően a bevezető rész az alapfogalmak tisztázását adja. Az első fő fejezet *Szempontok a megszólítási gyakorlatok értelmezéséhez* címmel (37–174) elméleti rendszerezés, amely magyar és idegen nyelvi forrásokra támaszkodik. A kognitív nyelvészet keretében a szociokulturális tényezők és a személyközi kommunikáció pragmatikai „ernyője” alatt kialakult tegező (T) és nemtegező (V) formák teoretikus háttérét vizsgálja. A második rész, *A megszólítás gyakorlatai: helyzetek, szokások, értelmezések* (175–380) az empirikus kutatásokon alapuló

elemzéseket fogja össze. Az alfejezetek tüzetes kifejtései diszkurzív szituációkhoz kötődnek az egészségügy, a sport, a média, az oktatás, a nyelvi tanácsadás keretein belül kísérve végig az olvasót.

Az alapfogalmak értelmezése fontos tájékozódási pontot jelent az olvasónak a kutatás sokszínűségében (15–26). A közlés címzettjének bármilyen nyelvi elemmel való jelölése megszólításként értelmezhető. A megszólítás a figyelem felkeltése, a címzett azonosítása és a kapcsolati munka, azaz a társas viszonyok alakítása érdekében jön létre. Kognitív keretben szemlélve olyan pragmatikai művelet, amelynek értelmezése során az adott diskurzus- és viszonytípus hagyománya, a megszólítási szokásrend mintázatai által fenntartott normák, az ezekben érvényesülő társas értékek is szerepet játszanak (16). A szociokulturális tényezők között öt terület kap kiemelt szerepet: a magatartás, a helyzet, az érték, az idő és a nyelvváltozatok tartománya (Tolcsvai Nagy 1996). A társas jelentés, a társas jelölőérték a társadalmi távolságról alkotott modellre épül, és olyan jelenségeket ír le, mint a szolidaritás, a familiaritás, az érzelem dimenziói. A magyar nyelvben alapvetően a megszólításban használt T-formák (a tegeződés) és a V-formák (a nemtegező magázódás, önözés, tetszikelés) a tiszteleti grammatika fontos elemei. A magyar megszólítási változatok társas jelentései meghatározó szociokulturális háttértényezők jellemzését teszik lehetővé. A kötetben bemutatott elemzésekben olyan dinamikus jelenségek értelmeződnek, amelyek nem csupán a kapcsolatok sokféleségére mutatnak rá, hanem maguk is aktívan hozzájárulnak ezek alakításához. A nézőpont szerepe a megszólítások társas jelentésének alakulásában meghatározó, hiszen a megszólított személy társas helyzetét nem önmagához, hanem egy másik személyhez viszonyítja egy gyakorlatközösségen, megszólítási közösségen belül. A gyakorlatközösség valamely közös tevékenységben résztvevők csoportja, amelynek tevékenysége során jellegzetes beszédmód, hatalmi viszony, hiedelemrendszer jöhet létre, amely a megszólításban is tükröződik (23). Az udvariasság, az ehhez kapcsolódó metadiskurzus kulturálisan és gyakorlatközösségenként is változó és változatokat mutató jelenség. A pozitív udvariasság szolidaritásorientált, a negatív udvariasság a fölérendeltek, idősek és ismeretlenek iránti tiszteletadás hordozója. Bármely, a szokáshoz nem illeszkedő forma udvariatlannak értelmezhető. A szerző az alapfogalmak tisztázása után a megszólításkutatás feldolgozott anyagához és módszere bemutatásához ad útmutatót (27–34). A kérdőívek használata, az interjúk és a fókuszcsoportos beszélgetések, a rögzített társalgások elemzése mellett a résztvevői megfigyelés, a metadiskurzusok tartalomelemzése ad keretet és lehetőséget a következtetések levonására.

A *Szemponatok a megszólítási gyakorlatok értelmezéséhez* című fejezet először – a megszólítások és a köszönések háttérére térve – átfogó képet ad a nyelvi kapcsolattartás alapvető gyakorlatairól. Ehhez az anyagot főleg a 2000-es évek fordulójáról és egy 2019-es metakommunikációs célú reprezentatív felmérésből meríti. A tegezés és a nemtegezés változatai – a nyelv dinamikus entitás voltával magyarázhatóan – az elmúlt évtizedekben nagy változáson mentek keresztül. A tegezés használatának terjedése a családon kívül is jelentős, főként a fiatalok körében az egyenrangú, de nem bizalmas viszonyok, az azonos életkor nyelvhasználati szolidaritást jelentő szituációiban. Mára ez a határ nagyjából 40 éves korig tolódik ki. Fontos megjegyzést tesz Domonkosi Ágnes, amikor megállapítja, hogy „a tegezésen belüli változatok társas jelölő értékének elkülönítése azért lényeges folyamat a kapcsolattartási szokásrend átalakulásában, mert előkészíteni látszik egy olyan rugalmasabb, a mozgásban lévő társadalomban jobban megfelelő megszólítási modellt, amelyben a nominális formák változatossága járul hozzá a társas viszonylatok minőségének nyelvi alakításához” (41). A nemtegező formák változatai közül a *maga* kevésbé udvarias, az *ön* tiszteletet adó, távolságtartó, de egyre szélesebb körben használatos. A *tetszikkel* alkotott szerkezet a gyerekek és a fiatal felnőttekkel folytatott társalgásán túl az utcai, hivatali, szolgáltató diskurzusban az alárendelődést kifejezően az ismeretlenekhez fordulva egyre általánosabb udvariassági formulává válik.

A névszói megszólítások a rendszerváltás átrendeződése során még mindig bizonytalanok. A *vezetéknev* + *úr*, illetve a foglalkozást jelölő elem, például *bíró* + *úr* tiszteleti szerepben az *elvtárs* helyébe lépett, de a nők hivatalos megszólítása még nem letisztult állapotot mutat. Az *úr* megfelelője lehetne az *úrhölgy*, *úrnő*,

úrasszony, *asszony* változat, amelyből leginkább az utóbbi vált szokásossá: például *tanszékvezető asszony* a foglalkozást jelölő *doktornő*, *tanárnő* stb. mellett. A köszönési szokásrend változatossága az újszerű köszönések terjedésével a korábbi stílusminták átértékelődésével jár. A *Heló*, a *Szép napot* ellentmondásos megítélése ellenére azért is gyakori, mert informális és a nemtegező viszonylatban is megfelelőnek látszik (51). A változások háttérben a helyzet által meghatározott formális-nonformális tengelyen túl a vidékies, a városias, a hagyományos, az újszerű, a státuszra figyelő és a szolidaritásra koncentrázó dinamikák érvényesülnek. A norma folyamatos változását a gyakorlatközösségek dinamikus mozgásban levő szokásrendje magyarázza.

A tegezés és a nemtegezés, a T- és a V-formák használatának aszimmetriája a mai magyar megszólításokban a gyermek-felnőtt, az oktatás, a családi helyzetekben, például az anyós-após viszonylatban, de ugyanígy az orvos-beteg kapcsolatban is tipikus jelenség. A nominális megszólításban a szabályszerűség szerint a fölérendelt mindig sokkal több megoldást használhat, szélesebb elemkészlettel rendelkezik, mint fordítva.

A megszólítások a nemi szerepek szerint is vizsgálhatók. A vizsgálatban egészen új szemléletmód nyílt meg a társadalmi nem, a gender nyelvi leképeződésével. A tegezés és a nemtegezés gyakorlatát a diákok között vizsgálva az látható, hogy a tegezés itt a legelterjedtebb. A nők megszólítása nemtegező formában azzal a nyelvre jellemző rendszerszintű sajátossággal írható le, hogy amíg a férfiak megszólításában az *úr* használata szokásosan elfogadott, az *úrasszony*, *úrhölgy* mesterkéltséggel, az *úr* társjelölő utótagnak nincs női megfelelője. Gond van a *hölgyem*, *asszonyom*, *kisasszony* megszólítás megszokottságával is. A bizalmasabb formák túlsúlya tendenciaként jellemzi a társas viszonyokat (93).

A monográfia részletesen foglalkozik a megszólításokhoz kötődő metadiskurzusok változataival is. A metanyelvi tudatossághoz kapcsolódik azoknak a megszólításból képzett kifejezéseknek a jelentésköre, mint a *letegez*, *csendőrpertu*, *magázódik*, az olyan udvariassági nyelvi gesztusok, mint a *Tegeződjünk!*, *Ne tegezz!* Ezek kapcsán az edukáció, a nyelvi tanácsadás, az illetlenségi tanácsok közzététele folyamatos aktualitással kötődik a kommunikációhoz. Kitér a kérdéskörre az írásbeli és az internetes kapcsolatteremtés dilemmájára. A nyelvi kapcsolattartás kérdéskörét nyelvészeti részdiszciplínák joggal vizsgálják. Ilyen a szociolingvisztika, a pszicholingvisztika, a nyelvészeti antropológia, a diskurzuselmélet, a pragmatika (többek között: Tolcsvai Nagy 1996; Domonkosi 2002; Tátrai 2011; Simon 2015; Ludányi 2018) .

A nézőpont szerepe és érvényesülése a kognitív nyelvészet keretében szemlélve a beszédpartnerek referenciális jelenetében, a partnerek megnevezésében vizsgálható. A nézőpontváltás a szociocentrikus jellegzetességre vet fényt. A társalgás résztvevői valaki más nézőpontját is képesek felvenni. Ilyen a gyerek nézőpontja abban a megszólításban, amikor szerepfőnevekkel utal a beszélő magára: *Na, mit hozott a nagyi?* (122). A személynevek, az intézménynevek metonimikus formái a megszólításban számos megoldandó kérdést vetnek fel, mivel jelenlétük különböző pragmatikai és kognitív szerepet töltenek be: *Tisztelt Ház!*, *Tisztelt Iskola!* Érdekes színtöltja Domonkosi Ágnes monográfiájának a megszólítás mint humorforrás vizsgálata a viccek, humoros diskurzusok elemzésében (159–173). „Ha egy adott helyzetben az elvárások és a nyelvi megvalósulás által működésbe hozott forgatókönyvek ellentmondásba kerülnek, a megszólítások humor forrásává válhatnak” (173); „– Hé, fater! Hogy jutok innen leghamarabb a kórházba? – Úgy, hogy még egyszer faternek szólítasz!” (171).

A kötet második nagy egysége, *A megszólítás gyakorlatai: helyzetek, szokások, értelmezések* (175–380) rendkívül sokoldalúan vezeti végig az olvasót a legkülönbözőbb gyakorlati helyzeteken, közösségi szituációkon, ahol a megszólítás nyelvi ismerős jelenséggé rögzíti a 21. századi magyar nyelvállapot e fontos kommunikatív szeletét. Az első egy kórházi osztály mint gyakorlatközösség megfigyelésén alapul. Vizsgálható a közösségre jellemző szaknyelv, nyelvhasználat, szleng. A gyógyító-beteg viszony változatai és jellemzői közeli megvilágításban mutatják az orvos-beteg kapcsolat megszólítási változatait. Szembetűnő az aszimmetrikusság, amely az orvos dominanciáját, a beteg alárendeltségét tükrözi. A beteg megszólítása

János bácsi, Marika néni, amelyben elvész az egyenrangúságra utaló társadalmi státusz jelölése. Ritkább az ennek megfelelő *Nagy úr* megszólítás. A vizsgált közösség megszólítási gyakorlatában kifejeződik a hierarchia, a gyógyító szerep tisztelete, másrészt a társas közelítés, a bevonódás (*néni, bácsi*). Érezhető a kölcsönösség hiánya, a betegszerep nem egyenrangú pozíciója.

Sajátos új csoport napjainkban az egészségügyi megszólítás az internetes metadiskurzusok tükrében. A vizsgált metadiskurzusok azt mutatják, hogy az orvosok megszólítása csak speciális helyzetekben okoz nyelvi bizonytalanságot, főként a rangra, státuszra utaló megszólítások szükségességét illetően. A betegek esetében a megszólítás szubjektív, érzelemmel telített. „Az internetes társalgások metadiskurzusként való elemzése rámutat, hogy az önkéntesen kifejtett reflexiók, szubjektív nyelvi adatok feldolgozása számos hozadékkal járhat az egészségügyi kommunikáció nehezen kutatható területén” (202). Az egészségügyön belül igen érdekes terület a pszichoterápiás gyakorlat megszólításainak az elemzése. A terápiás helyzetben a tegezésre és a magázásra vonatkozó adatok vizsgálata kimutatta, hogy a használt formák értelmezésében a társas tényezők igen széles köre kap helyet. Az alapvető szociológiai változók mellett (például életkor, nem, lakóhelytípus) többségében vannak a dinamikusabb, az adott helyzetre jellemző változók (például a terápia típusa, egyéni vagy csoportos jellege, a társadalmi közelség-távolság mértéke, az érzelmi bevonódás, az előzetes ismeretség). A tetszikelő változat használatát alapvetően az életkori különbség, az életkori szerepek határozzák meg.

A kutató számára másik, nem kevésbé érdekes megfigyelést nyújt a verbális kommunikáció sajátos szférája, a rádiózás nyelvhasználata. A televíziós és rádiós kommunikáció közegében napjaink köszönési és megszólítási szokásrendszerének csak egy szelete jelenik meg, mégis jól mutatja a tegezés és a nemtegezés tendenciáit, amely a tegezés, a bizalmasabb hangnem dominanciája felé mutat. „Megfigyelhető az általános érvényű névszói megszólítások hiánya különösen a női beszélőpartnerek esetében. A rögzített hanganyagot vizsgálva összességében az állapítható meg a rádiós megszólítások gyakorlatairól, hogy a beszédpartner nyelvi megjelenítésének különböző műsортípusokban megjelenő sajátosságai szoros összefüggést mutatnak a nyelvi viselkedés általános, a társadalom egészére kiterjedő változásaival, sőt a riportműsorokban, beszélgetésekben a nyelvi bizonytalanságok, használatbeli nehézségek és ellentmondások még a mindennapok nyelvi helyzeteinél is gyakrabban jelennek meg” (242).

Hasonlóan izgalmas nyelvhasználati terep a megszólítások megfigyelése a közösségi oldalak társalgásaiban. A közösségi oldalak közül a kutatás a Facebook-oldalakra kialakuló bizalmas megszólításokra irányul. Ugyanakkor világossá teszi, hogy a kommunikációs helyzetet tekintve – mivel a személyes közlések ellenére nyilvánosan is olvasható, mások által is látható nyelvi megoldásokról van szó – a személyes oldalakon használt megszólítási formáknak nemcsak viszonzyszerző, viszonylatalakító szerepük van, hanem viszonyreprezentáló funkciójuk is. Sajátos jelenség – állapítja meg Domonkosi Ágnes –, hogy a közösségi oldalak megszólításbeli gazdagsága mintegy ellenpontot jelent az utcán, hétköznapi helyzetekben érvényesülő megszólításkerülő attitűddel szemben. A megszólítások ezáltal hozzájárulnak a közösségi oldalak személyes hangnemének a megteremtéséhez (261).

Bizonyára hasonló módon személyes élményként követi az olvasó a sportvilág megszólítási nyelvhasználatát az ezt követő két fejezetben. A Magyar Labdarúgó-szövetség online közgyűlése szolgáltatta az anyagot, amely a koronavírus alatt sok más eseményhez hasonlóan az internet segítségével zajlott. A nyilvános videokonferencia összetett társas és kommunikációs helyzete az intim, személyes, társadalmi és közéleti szintek keveredését, a határok elmosódását mutatta. A résztvevők technikai járatlansága sokszor megváltoztatta a kommunikáció nyelvi dinamizmusát. A karanténidőszak online megrendezett eseményének vizsgálata tanulságos lehet abban a tekintetben is, hogy melyek azok a tényezők, amelyek az újonnan kialakult gyakorlatokból a járvány utáni helyzetre is átmenthethők. Folytatásként egy sportolói díjátadó ünnepség ceremóniájába is betekinthetünk a nyelvhasználat, a megszólítások által. Arra összpontosít a vizsgálat, hogy ennek során a megszólítás

és a személyemléítés módzatai hogyan járulnak hozzá a társas viszonyok alakításához, a közönséghez való viszony jelzéséhez, illetve az esemény jellegének, státuszának a kommunikációjához. A műsorvezető nyelvi szerepe az esemény társas jellegének keretezésében meghatározó. Az elnök reakciói hol közvetlen, tegező, hol hivatalos jellegűek, visszatérve az elnöki szerepbe. Vannak a helyzet formalitását, protokolláris jellegét hangsúlyozó elemek a megszólításban is: *Tisztelt Hölgyeim és Uraim!* Az ünnepélyességet a tegezés közvetlen formája szükség esetén képes feloldani. A sportrendezvények mára a társas érintkezés aktív formáivá váltak, és ezt a média tovább erősíti: a rádiós és a televíziós közvetítés az élményt, a szórakozást kivitte a sportcsarnokokból, pályákról, az újmédia lehetőségei pedig mindenféle tértől függetlenné tették. Ennek a kommunikációnak a jellegzetességeire világít rá a 2019-ben rögzített díjátadó nyelvi anyagának az elemzése.

Újabb nyelvhasználati szeptet vizsgál egy magyarra fordított film két szövegváltozatának vizsgálata, amelynek az ismert 1986-os tragédia helyszíne adta a címet is: *Csernobil*. A szerző arra törekedett, hogy felderítse, a magyar szövegváltozat mennyire képes a társas viszonyokat úgy megjeleníteni, hogy az illeszkedjen egyrészt a befogadók nyelvi-kulturális normáihoz, másrészt az adott korszak hierarchikus viszonyairól megalkotott képükhöz, esetleges tapasztalataikhoz is, miközben megfelelnek a felirat- és a szinkronszövegek formai és technikai követelményeinek is. A megszólítások az audiovizuális fordításban nemcsak a szovjet idők társadalmi hierarchiarendszerét, de az eredeti film (*Chernobyl*) nyelvhasználati szokásait, sőt a magyar fordító megszólítási normarendszerét is tükrözheték. Nem kétséges, hogy a vizsgált fordítások a kulturális reprezentációk, átváltások tekintetében több szempontból is sajátos helyzetet jelentenek. A sorozat fikciós jellegű, de a történelmi eseményeket tekintve átfogó dokumentarista igénytel, az eredeti szereplők, viszonyok reprodukálásának, hiteles felidézésének a szándékával készült. A tegező és a nemtegező formák társas jelentéseit egy azóta letűnt világ, a szovjet idők hierarchiarendszere keretezte. A filmsorozatról két magyar fordítás készült a szinkron és a felirat számára. Ezek stratégiái eltérőek a technikai követelményeknek megfelelően, mégis kitűnik, hogy a szinkron megszólítási stratégiája jobban igazodik az ábrázolt korszakhoz kapcsolódó megszólítási tapasztalatokhoz, sémákhoz, erőteljesebben él a tegezés-nemtegezés, illetve az odaforduló megszólítások érzelemkifejező szerepével.

Figyelemfelkeltők a megszólítási gyakorlatok és stratégiák az oktatásban. A diákok egy része a felsőoktatás nyelvhasználati színterein kerül először rendszeres, felnőttnyelvi szerepekbe, tehát a kapcsolattartás nyelvi gyakorlatainak egy részét éppen ezekben a helyzetekben sajátítja el. A fiatal oktatók tevékenységét tekintve viszont az életkori azonosság jelzésének a lehetősége a kölcsönös tegeződésben kap nyelvi formát. A nemtegezés jelentése az egri hallgatók körében meghatározó, ez *ön/maga* helyett a névmáskeveréssel jár együtt: *A tanárnő is eljön velünk?* A komáromi hallgatók közössége eltérő megszólítási tendenciákat mutat. Domináns a nemtegező forma. A nemtegező változatok tekintetében a két gyakorlatközösségben érzékelhető eltérésekben a *maga* és az *ön* használatának regionális eltérései mellett a magázásnak a szlovákiai magyar ajkúak körében érvényesülő nagyobb elfogadottsága mutatkozik meg. A digitális távoktatás online formája a koronavírus-járvány alatt nyelvi gyakorlatközösséget hozott létre. A megfigyelt iskolai online órákon az a jellegzetesség került előtérbe, hogy a társas deiktikus elemeknek lényeges, az óra rítusait szervező funkciója lett. Az élő társalgásra jellemző elemek is megjelennek. Az írásbeli és a szóbeli udvariassági minták kereszteződnek. „Verbális érintések” pótolják a személyes jelenlétet, a testi, térbeli közelség valódi érzelmi hatását (336).

A tankönyvek magatartást, a megszólítást is irányító anyagai a nyelvművelés és az irodalom tantárgyak keretében valósul meg. Az illemtani jellegű, előíró megállapítások ezért csak akkor lehetnek célravezetők az oktatásban, ha illeszkednek az empirikusan feltárt valós helyzethez és egyúttal a tanulói tapasztalatokhoz is. Ez sajátos képet mutat az óvodapedagógusok képzésében, különösen a bábjáték keretezésében. Domonkosi Ágnes vizsgálata annak feltárására irányul, hogy „az óvodai bábjátékban azonosítható, a társas szerepeket

és viszonyokat alakító nyelvi műveletek tudatos alkalmazása hogyan járulhat hozzá a bábjáték pedagógiai, pszichológiai szerepeihez, élmény- és érzelemfeldolgozó funkciójához” (349). Vizsgálja az attitűddeixis változatait és szerepeit a bábjátékban. Elemzi a közönséggel való viszonyt, a köszönés, üdvözlés funkcióit, a megszólítás, személyjelölés alakulását.

A nyelvi tanácsadás intézményes keretei között szerzett tapasztalatok összegzése zárja az elemzések sorát. A nyelvi udvariasság és azon belül a tegezés-nemtegezés kérdései erőteljesen foglalkoztatják a beszélőket, hiszen ezeknek a társas kapcsolataik alakításában, illetve a magukról alkotott kép formálásában is fontos szerepük van. A szerző a közönségszolgálat munkatársaként vállalkozik ennek a speciális metadiskurzusnak az értelmezésére. Tízezer nyelvhasználói kérdés közül veszi tüzetes elemzés alá a megszólítással foglalkozókat. Világossá válik, hogy bármely nyelvi forma csak a közlés körülményeinek ismeretében értékelhető és értelmezhető, és különösen így van ez a nyelvi udvariassági jelenségek esetében. A Nyelvtudományi Kutatóintézet munkájában a kérdezők és a tanácsadók párbeszédében mindig összekapcsolódnak, kereszteződnek és újraértelmeződnek a nyelvet használó, illetve a nyelvet megfigyelő vagy elemző, értékelő nézőpontok.

Domonkosi Ágnes monográfiája a megszólítás gyakorlatairól a magyartanárok és a nyelvészek könyvespolcára kíváncsodik. Jelenlegi nyelvállapotunk fontos kérdésköréről, a tegezés, magázás, megszólítás szerepéről ad tudományos és gyakorlati mélyfúrást, áttekintést, annak tudatában, hogy ezek napjainkban megkülönböztetett fontosságúak a közlési viszonyok alakításában.

Irodalom

- Domonkosi Ágnes 2002. *Megszólítások és beszédpartnerre utaló elemek nyelvhasználatunkban*. DE Magyar Nyelvtudományi Intézet. Debrecen.
- Jókai Anna 1997. Az anyanyelvről – 2000 előtt. In: A mérleg nyelve II. 126. https://konyvtar.dia.hu/xhtml/jokai_anna/Jokai_Anna-A_merleg_nyelve_II.xhtml (2024. október 31.)
- Ludányi Zsófia 2018. A hallgató-oktató írásbeli kapcsolattartás nyelvi problémái internetes fórumok metadiskurzusaiban. *Alkalmazott Nyelvészeti Közlemények* 13(2): 76–97.
- Simon Gábor 2015. Megszólítás és megszólítás – az interszubsztitív mintázatai a lírai diskurzusokban. In: Bódog Alexa – Csátár Péter – Németh T. Enikő – Vecsey Zoltán (szerk.) *Használat és hatás: újabb eredmények a magyarországi pragmatikai kutatásokban*. Loisir Kiadó. Budapest. 35–66.
- Tátrai Szilárd 2011. *Bevezetés a pragmatikába*. Tinta Könyvkiadó. Budapest.
- Tolcsvai Nagy Gábor 1996. *A magyar nyelv stílusztikája*. Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest.

Cs. Jónás, Erzsébet: Address me, and I'll tell you who you are

Kulcsszók: nyelvtudomány, kognitív pragmatika, nyelvi udvariasság, megszólítás, tegezés és magázás

Keywords: linguistics, cognitive pragmatics, linguistic politeness, addressing, Tu-Vos distinction (informal and formal address)

Az írás szerzőjéről

Jónás Erzsébet

Nyíregyházi Egyetem, Nyíregyháza, Magyarország

jonas.erzsebet[kukac]nye.hu

<https://orcid.org/0000-0002-0274-5503>